

Populærvidenskabelig sammenfatning af Ph.d.-afhandlingen:

“Outcomes of Rollator and Powered Wheelchair Interventions – User Satisfaction and Participation”

Nytter rollatorer og elkørestole?

Mennesker med gangbesvær kan opleve manglende muligheder for at udføre aktiviteter, som er forudsætningen for at leve et godt liv og deltage i samfundslivet på lige fod med andre borgere. Desuden vil nedsat mobilitet føre til inaktivitet, der har helbredsmæssige konsekvenser. Derfor sættes der fra samfundets side ind med rehabilitering, blandt andet ergoterapi, hvor hjælpemidler i vid udstrækning anvendes som middel til at gøre aktivitet og deltagelse mulig. For borgere med gangbesvær er det ofte rollatorer og elkørestole, herunder scootertyper, der anvendes.

I Danmark, hvor forskningen, der ligger til grund for afhandlingen, er gennemført, findes der ikke statistikker, der kan give et overblik over forbruget af hjælpemidler. Det gør der derimod i Sverige, hvor den videnskabelige bearbejdning af forskningen har fundet sted. Her er der mindst 300.000 rollatorbrugere svarende til 3-4 % af befolkningen og omkring 9.000 elkørestolsbrugere. Antallet af rollator- og elkørestolsbrugere kan imidlertid forventes at stige, idet antallet og andelen af ældre i befolkningen vil øges. På trods af dette er dokumentationen af effekten af mobilitetshjælpemidler sparsom, og desuden er de videnskabelige metoder til effektmåling af hjælpemidler uudviklede.

Formålet med afhandlingen var derfor at undersøge, om rollator- og elkørestolsbrugere var tilfredse med deres hjælpemidler, og i hvor høj grad hjælpemidlerne var effektive, dvs. om de kunne anvendes til deltagelse i hverdagslivet, og hvor ofte de blev brugt. For at kunne gennemføre undersøgelserne skulle QUEST 1.0, et redskab til måling af brugertilfredshed med hjælpemidler, oversættes fra engelsk, pilottestes og tilpasses til danske forhold ifølge en beskrevet metode. Desuden blev begreberne brugertilfredshed og deltagelse undersøgt for at bidrage til den teoretiske viden om effektmåling af mobilitetshjælpemidler.

Oversættelse og tilpasning af QUEST 1.0

Det viste sig, at den del af den anvendte metode, der bestod af tilbageoversættelse af redskabet til engelsk, kun havde begrænset værdi i forhold til at identificere sproglige problemer i det oversatte redskab i modsætning til diskussioner i en tværfaglig gruppe og pilottesten. Dette kan give anledning til at overveje, om tilbageoversættelse, der som regel anbefales, altid skal foretages, især

da det er en kostbar procedure. Det var endvidere relativt vanskeligt at finde danske ord, der modsvarede de engelske, ligesom flere af spørgsmålene blev anset for at være irrelevante eller svære at svare på. Disse problemer understreger betydningen af at formidle oversættelsesprocesser, da denne viden giver dem, der skal bruge måleredskaberne til egne undersøgelser, bedre muligheder for at vurdere redskabernes anvendelighed.

Gennemførelse af undersøgelserne

For at undersøge brugertilfredshed med rollatorer og hvor ofte de blev brugt, blev 64 personer i alderen 41-92 år (gennemsnit 76 år), der fik bevilget en rollator for første gang, interviewet en måned efter de havde fået deres rollator og igen tre måneder senere. QUEST 1.0 blev anvendt til interviewene, der blev udført i syv danske kommuner

Undersøgelsen om brugertilfredshed med og brug af elkørestole blev gennemført ved hjælp af en interviewundersøgelse i 12 kommuner blandt 111 elkørestolsbrugere i alderen 65-92 år (gennemsnit 77 år). Brugere havde haft deres elkørestol i 1-16 år. Der blev anvendt et spørgeskema, der var udviklet specielt til undersøgelsen.

Resultater af undersøgelserne

Undersøgelserne viste, at alle rollatorer og elkørestole blev brugt, og at brugertilfredsheden var høj. Brugere af elkørestole kunne anvende deres elkørestol til størstedelen af ønskede aktiviteter og deltagelse – resultater der berettiger den omfattende anvendelse af hjælpemidlerne. Men brugere var ikke tilfredse i alle tilfælde, og elkørestolene kunne ikke anvendes til alle formål. Nogle elkørestolsbrugere var desuden utilfredse med kørestolens tekniske kvaliteter, fx affjedring og hastighed. Rollatorbrugere beskrev årsagerne til deres utilfredshed med deres hjælpemiddel som en kombination af manglende kræfter, en tung og uhåndterlig rollator, de ikke havde lært at køre, og miljømæssige barrierer såsom ujævne fortove og kantsten. Det var især ældre kvinder og aleneboende, der var utilfredse med deres rollatorer.

Hvad angår serviceydelser var brugere af begge typer hjælpemidler mindst tilfredse med opfølgning, og desuden var en del rollatorbrugere ikke tilfredse med den faglige indsats. Rollatorbrugere fortalte bl.a., at de ikke havde fået instruktion i rollatorens helt basale funktioner som fx sammenklapning af den, og hvordan man kommer over en kantsten med den.

En analyse af faktorer, der havde betydning for brugernes tilfredshed med elkørestole, viste, at instruktion i brug af elkørestolen havde betydning for brugernes tilfredshed med den faglige indsats

og med opfølgningen, og at tilfredsheden med opfølgningen blev øget, hvis der rent faktisk havde været foretaget opfølgning. Disse resultater viser således, at den ergoterapeutfaglige indsats kan forbedres, så flere brugere bliver tilfredse, samt hvordan. Valg af hjælpemiddelmodel bør i højere grad baseres på en analyse af brugerens fysiske kapacitet og af det miljø, hvori hjælpemidlet skal anvendes. Desuden bør der gives instruktion i brug af hjælpemidlet, ligesom der bør foretages opfølgning. Det viste sig desuden, at jo ældre brugerne var, desto højere var deres tilfredshed. Dette kan tyde på, at ældre er mindre kritiske end yngre, hvorfor man skal være varsom med en alt for optimistisk tolkning af data om ældres tilfredshed med hjælpemidler.

Undersøgelsen viste, at der var flest, der brugte elkørestolen til at køre en tur om sommeren, mens elkørestolen om vinteren fortrinsvis blev brugt til indkøb. Elkørestolen kunne i mindre grad anvendes til at komme til fjernereliggende steder og til besøg hos venner og familie. Årsagen var først og fremmest miljøbarrierer i form af trin og trapper. Da brugerne blev direkte adspurgt om disse problemer, var der omkring en fjerdedel, der anså trin, trapper og fortovskanter for at være et problem. Det er færre, end hvad man kunne forvente, men kan formentlig forklares ved, at lige så mange angav, at de tilpassede deres aktiviteter ved kun at færdes på steder uden disse barrierer. Undersøgelsen viste også, at personer, der kunne komme over i kørestolen uden hjælp, havde størst nytte af den, formentlig fordi de kunne gå ind i bygninger med trapper. For at såvel rollatorbrugere som elkørestolsbrugere kan få fuld nytte af deres hjælpemidler, bør man derfor fra samfundsmæssig side prioritere at fjerne miljøbarrierer.

Kun en tredjedel af elkørestolsbrugerne medbragte deres elkørestol i bil og bus. Da mobilitetshjælpemidler ikke kan anvendes til at færdes over lange afstande, er det vigtigt, at samfundet stiller transportmuligheder med adgang for brugere af mobilitetshjælpemidler til rådighed.

Begreberne brugertilfredshed og deltagelse

For at få mere viden om målemetodik blev begreberne brugertilfredshed og deltagelse nærmere undersøgt. Det viste sig, at brugertilfredshed var et både troværdigt og pålideligt begreb, hvilket bekræftede udenlandske resultater. Begrebet deltagelse er bredt, og der blev derfor udviklet et nyt begreb, mobilitetsrelateret deltagelse, der mere præcist afspejler deltagelsesaspekter, der forudsætter mobilitet. Analyserne viste, at der var tale om et sammenhængende begreb, dvs. at det bestod af en enkelt dimension, men analyserne viste også, at de emner (items), der indgik, ikke var optimale.

Begrebet ser lovende ud i forhold til effektmåling af mobilitetshjælpemidler, men der kræves mere forskning, før det kan anvendes i praksis.

Idet niveauet af både brugertilfredshed og deltagelse var højt, kunne der måske være tale om det samme fænomen, hvorved det kun ville være nødvendigt at måle ét af dem. De to begreber viste sig imidlertid at være helt forskellige, så det ene kan ikke erstatte det andet. Da både brugertilfredshed og deltagelse er vigtige effektmål, må begge måles i forbindelse med evaluering af hjælpemidlers effekt: Et hjælpemiddel, der virker godt, men som brugeren ikke er tilfreds med, er en dårlig løsning, ligesom et hjælpemiddel, brugeren er tilfreds med, men som ikke virker tilstrækkeligt godt, også er det.

*Afhandlingen kan købes på Lunds Universitet ved henvendelse til Kerstin Jacobsen, Avd. för Arbetsterapi:
Kerstin.Jacobsen@arb.lu.se. Pris: 250 SKK..*